

А.В. ГРЕК,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

До проблеми відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств

У статті розглянуто стан та перспективи відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств та науково обґрунтовано заходи щодо підвищення рівня їх технічного оснащення з урахуванням організаційно-економічних особливостей функціонування ринку технічних засобів та фінансових можливостей господарюючих суб'єктів аграрного сектору економіки України.

Ключові слова: відтворення, ресурсно-технічний потенціал, сільськогосподарські підприємства, ринок, імпорт, матеріально-технічна база.

А.В. ГРЕК,

аспірант, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

К проблеме воспроизведения ресурсно-технического потенциала сельскохозяйственных предприятий

В статье рассмотрены состояние и перспективы воспроизводства ресурсно-технического потенциала сельскохозяйственных предприятий и научно обоснованы мероприятия по повышению уровня их технического оснащения с учетом организационно-экономических особенностей функционирования рынка технических средств и финансовых возможностей хозяйствующих субъектов аграрного сектора экономики Украины.

Ключевые слова: воспроизведение, ресурсно-технический потенциал, сельскохозяйственные предприятия, рынок, импорт, материально-техническая база.

A. GREK,

postgraduate student, National University of life and environmental Sciences of Ukraine

To the problem of reproduction resource-technical potential of agricultural enterprises

The article considers the state and prospects of reproduction of the resource and technical potential of agricultural enterprises and scientifically substantiated measures to increase the level of their technical equipment taking into account organizational and economic peculiarities of the functioning of the market of technical means and financial opportunities of economic actors of the agrarian sector of the Ukrainian economy.

Keywords: reproduction, resource and technical potential, agricultural enterprises, market, import, material and technical base.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку аграрної економіки України висуває до кола невідкладних завдань відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Як відомо, своєчасне оновлення технічної бази є запорукою ефективного функціонування аграрної галузі, її стабільного розвитку та інноваційної модернізації.

Проте сучасний етап функціонування сільськогосподарських підприємств характеризується стрімким старінням основних виробничих засобів, відсутністю ефективного організаційно-економічного механізму технічного сервісу. Низький ресурсно-технічний потенціал значної кількості сільськогосподарських підприємств є основною причиною технологічної відсталості рослинниць-

ких галузей, внаслідок чого рівень виробництва їх продукції значною мірою визначається природно-кліматичними та погодними умовами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти проблеми ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств висвітлені в наукових працях Я.К. Білоуська, В.І. Більського, Є.Л. Бузовського, П.І. Гайдучького, А.А. Демка, О.Ю. Єрмакова, М.Й. Малика, І.П. Масла, П.О. Мосіюка, В.О. Питулька, Л.В. Погорілого, І.Г. Тивоненка, П.Т. Саблука та ін. Проте, залишаються недостатньо розкритими питання, пов'язані з дослідженням проблеми в цілому, як єдиної взаємопов'язаної системи техніко-технологічного забезпечення аграрного сектору України та його господарюючих суб'єктів.

Метою статті є аналіз проблем техніко-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств та визначення шляхів відтворення їх ресурсно-технічного потенціалу в умовах сучасних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. За результатами проведеного нами дослідження відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на прикладі Київської області виявлено, що оновлення та модернізація їх тракторного парку здійснюється повільними темпами. Адже для оптимального формування і оновлення машино-тракторного парку потрібно щорічно закупляти 10–12% машин до наявної кількості, а з урахуванням переходу на інноваційно-інвестиційні моделі розвитку агропромислового комплексу – до 20%. Аналіз свідчить, що частка надходження нової техніки до наявного парку тракторів в 2015р складає всього лише 5,0%. Проте, слід відзначити позитивну тенденцію, в тому що надходження нової техніки переважує над її списанням. Так, в 2015р. було списано тракторів всього лише – 2,3%. Дана тенденція прослідковується і по вантажних та вантажно-пасажирських автомобілях, причепах, плугах, культиваторах та інших видах сільськогосподарської техніки, де надходження нової техніки складає – 4,7%, 3,7%, 4,7%, 5,2% а списання – 2,0%, 3,4%, 2,1%, 3,5% відповідно.

Як засвідчують вітчизняні дослідники, ситуація, що склалася з оновленням техніки, спостерігається практично по всіх видах техніки в усіх категоріях господарств, виключення становлять лише високотоварні господарства та агрохолдингові структури. Вони мають можливість ефективніше вести виробництво та використовувати капітал для технічного оновлення сільськогосподарської галузі з інших сфер економіки, наприклад, харчової промисловості [1, с.52–53].

Порівнюючи наявність сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах Київської області у 2015 році порівняно з 2013р. дослідженнями встановлено, що тенденція відносно того, що надходження нової техніки переважує над її списанням прослідковується і в даному році по багатьох видах техніки. Так, надходження нових тракторів становить – 5,2%, машин посівних та для садіння – 5,1%, картоплюзбиральних машин – 7,4%, техніки яка використовується після збору урожаю – 12,1%, а списано лише відповід-

но – 1,7%, 3,9%, 4,1%, та 5,1%. Проте, по деяких інших видах техніки, прослідковується протилежна тенденція, так протягом 2015р. надійшло вантажних та вантажно-пасажирських автомобілів – 2,9%, зернозбиральних комбайнів – 4,3%, кормозбиральних комбайнів, включаючи причіпні – 5,4%, а списано відповідно – 3,5%, 7,9%, та 6,7%.

Аналізуючи трактори з різною потужністю, зазначимо, що найбільша частка куплених – 87,7% спостерігається по тракторах з потужність 100кВт і більше, найменша – 60,0% трактори з потужністю менше 40кВт.

З розвитком різних організаційних форм господарювання на селі і виникненням менших за розмірами сільськогосподарських підприємств постала проблема, яка вимагає від таких підприємств суто економічного вирішення: купувати нову чи потриману техніку або обладнання.

Крім того, в даний період економічно потужні сільськогосподарські підприємства з метою швидкого оновлення своєї матеріально-технічної бази і досягнення на цій основі кращих результатів господарювання, підвищення конкурентоспроможності продукції, очевидно, продаватимуть свою техніку ще до завершення строку її служби. Покупцями потриманої техніки й обладнання можуть бути різні сільськогосподарські підприємства, але в першу чергу ті, що не мають достатнього власного капіталу для нових інвестицій.

Ситуація з нестачею стартового капіталу може скластися для будь-якого типу і розміру аграрних підприємств і в наступні роки з різних причин суб'єктивного й об'єктивного характеру, що зумовлять погіршення їх фінансового стану. Якщо обставини складатимуться так, що без придбання необхідної техніки, обладнання такі сільськогосподарські підприємства не матимуть змоги далі ефективно здійснювати процес виробництва, то їх керівництво стане перед дилемою: або брати кредит і купувати нову техніку, або ж за рахунок власних коштів (можливо з частковим залученням кредитних ресурсів) купувати потриману техніку. Щоб прийняти правильне рішення, потрібно передбачити всі бажані і небажані наслідки, що матимуть місце внаслідок того чи іншого вибору. Отже, необхідно порівнювати всі переваги і втрати [2].

Аналізуючи дані щодо придбання техніки сільськогосподарськими підприємствами України, дослідженнями встановлено (табл.1), що в 2015р. було закуплено техніки на суму 6787 млн

Таблиця 1. Придбання техніки сільськогосподарськими підприємствами України

Показник	Рік						2015 до 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Придбано техніки, всього, млн грн	4125	6555	6064	6848	4920	6787	164,5
у т.ч. вітчизняної, млн грн	1419	2186	1143	1153	928	1172	82,6
у відсотках до всього придбання іноземної, млн грн.	2707	4368	4921	5695	3992	5615	207,5
у відсотках до всього придбання	65,6	66,6	81,2	83,2	81,1	82,7	
Придбано нової іноземної техніки, млн грн.	2280	3891	4559	5212	3692	4966	217,8
у відсотках до всього придбання	55,3	59,4	75,2	76,1	75,0	73,2	
у відсотках до іноземної техніки	84,3	89,1	92,7	91,5	92,5	88,4	
Придбано вживаної іноземної техніки, млн грн.	426,3	477,5	361,6	482,4	300,7	649,2	152,3
у відсотках до всього придбання	10,3	7,3	6,0	7,0	6,1	9,6	
у відсотках до іноземної техніки	18,7	12,3	7,9	9,3	8,1	13,1	

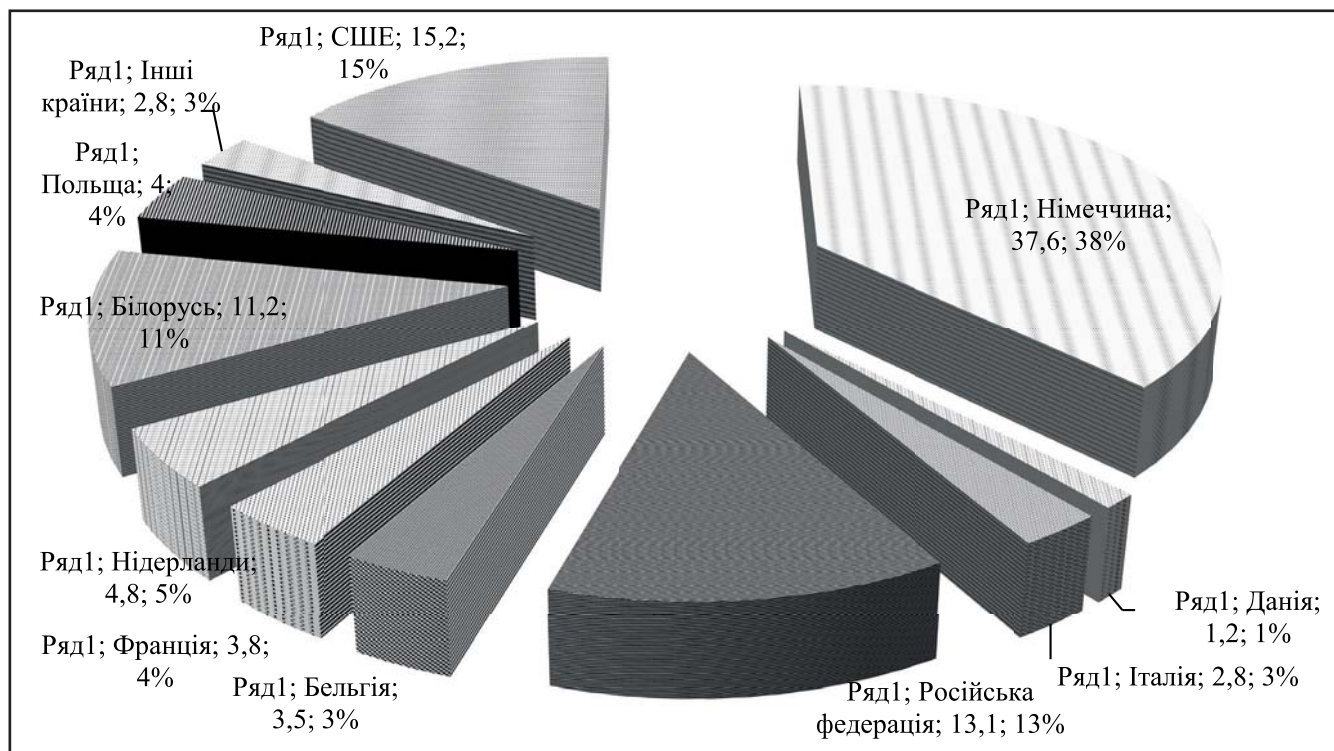
грн, вартість всієї придбаної техніки за період з 2010–2015рр. збільшилась на 64,5%. Зазначимо, що платоспроможні товаровиробники надають пріоритет іноземному товаровиробникові, так більшість придбаної техніки, це іноземна техніка, відсоток якої в 2015р. складає – 82,7%, при цьому в 2010р. він був значно меншим – 65,6%.

На українському ринку на сьогодні представлено близько 70% техніки іноземного виробництва і лише 30% техніки вітчизняного виробництва. З одного боку, це свідчить про розширення вітчизняного ринку, готовність аграріїв вкладати кошти у нові технічні засоби. Хоча це є досить слабким аргументом, враховуючи те, що сіль-

ськогосподарське машинобудування при подальшому зростанні імпорту ризикує надовго закріпитися в розряді депресивних та дотаційних галузей вітчизняної економіки.

Структуру імпорту сільськогосподарської техніки у 2015 році відображено на рисунку. Аналіз свідчить, що найбільше техніки в Україну імпортується з Німеччини – 37,6%, США – 15,2% та Російської Федерації 13,1%.

Разом з тим, нову сільськогосподарську техніку мають змогу купувати лише економічно потужні господарства України. Переважна більшість середніх за розміром агровиробників змушені купувати сільськогосподарську техніку, що вже бу-

Рисунок 1. Географічна структура імпорту сільськогосподарської техніки в 2015 році

Таблиця 2. Придбання техніки сільськогосподарськими підприємствами Київської області

Показник	Рік						2015р. до 2010р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Придбано техніки, всього, млн грн	96,3	674,6	193,2	279,8	249,2	412,6	428,3
у т.ч. вітчизняної, млн грн	13,8	578,3	31,2	31,4	25,7	64,2	466,5
у відсотках до всього придбання	14,3	85,7	16,1	11,2	10,3	15,6	
іноземної, млн грн	82,6	96,3	162,0	248,4	223,5	348,4	422,0
у відсотках до всього придбання	85,7	14,3	83,9	88,8	89,7	84,4	
Придбано нової іноземної техніки, млн грн	76,8	77,8	144,9	196,0	209,9	288,0	375,1
у відсотках до всього придбання	79,7	11,5	75,0	70,0	84,2	69,8	
у відсотках до іноземної техніки	93,0	80,8	89,4	78,9	93,9	82,7	
Придбано вживаної іноземної техніки, млн грн	5,8	18,5	17,1	52,5	13,7	60,4	1045,2
у відсотках до всього придбання	6,0	2,7	8,9	18,8	5,5	14,6	
у відсотках до іноземної техніки	7,5	23,7	11,8	26,8	6,5	21,0	

ла у використанні. Приблизно у такому ж обсязі як імпорт сільськогосподарської техніки здійснюється імпорт запасних частин до неї.

Серед придбаної іноземної техніки аграрії надавали перевагу новій техніці – 82,7%, відсоток вживаної складає – 21,0%. До того ж вартість придбаної нової іноземної техніки збільшилась за досліджуваний період в 3,7 рази. Отже, вітчизняне сільськогосподарське машинобудування сьогодні ще не в змозі задовольнити потреби агропромислового комплексу в сучасній, якісній, високотехнологічній, конкурентоспроможній техніці.

Аналізуючи дані щодо придбання техніки сільськогосподарськими підприємствами Київської області простежуємо аналогічну ситуацію, яка склалася в сільськогосподарських підприємствах України (табл.2). Так, в 2015р. було придбано техніки на суму 412,6 млн грн., що більше ніж в 2010р. в 4,3 рази. Аграрії Київської області також надають перевагу іноземній техніці – 84,4%, відсоток вітчизняної техніки складає – 15,6. Серед придбаної іноземної техніки відсоток нової складає – 82,7, вживаної – 21,0%. Отже, зміна попиту на сільськогосподарську техніку суттєво змінила структуру ринку технічних засобів і призвела до інтенсивного ввезення нової сільськогосподарської техніки. Так, в 2015р. – 69,8% експлуатаційного парку машин складала нова іноземна техніка та 14,6% – вживана, до того ж вартість придбаної нової іноземної техніки збільшилась за досліджуваний період в 3,7 рази, а вживаної – в 10,4 рази.

В українських аграріїв коштів на закупівлю нової техніки не вистачає. Тому українські виробники нової сільськогосподарської техніки та обладнання не в змозі надати покупцеві продукцію того

рівня, яку пропонують іноземні фірми. Якість, надійність і технічний рівень української сільськогосподарської техніки стали складною проблемою як для покупців так і для машинобудівників, тому що використання ненадійної техніки негативно впливає на виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, що в свою чергу знижує купівельну спроможність її виробників.

В умовах, що склалися, аграрії мають бажання купувати недорогу та якісну техніку. Їм байдуже в якій країні цю техніку виробили, основне те, щоб ціна техніки відповідала її якості й технологічному рівню. Тому сільськогосподарські виробники в основному намагаються закуповувати техніку іноземного виробництва, яка була у використанні. Ця тенденція пов'язана з тим, що основна частина вітчизняної сільськогосподарської техніки не відповідає вимогам покупців, зокрема, ціна техніки не відповідає її якісним характеристикам і технологічному рівню.

Придбавши сільськогосподарську техніку, що була у використанні, сільгоспвиробники немов оснащуються зарубіжним високоякісним обладнанням за помірними цінами. Ціни на цю техніку нижчі за нову, хоча в деяких випадках вищі від українських аналогів [3].

Основним джерелом фінансування для сільськогосподарських підприємств Київської області при придбанні вітчизняної техніки є програми державної підтримки – 74,2%, з них за кредитні кошти та лізинг було придбано – 70,5 % , в т.ч. за регіональними програмами – 3,7%. (табл.3).

Аналіз свідчить, що з кожним роком зменшується кількість техніки, яка купується за державними програми: фінансовий лізинг, часткову компенсацію вартості складної сільгосптехніки вітчизняного виробництва, механізм здешевлення кредитів

Таблиця 3. Джерела придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки у Київській області, тис.грн

Рік	Всього вітчизняна	За програмами державної підтримки, у т.ч.		За власні кошти
		Кредити, лізинг та чк вартості разом	За регіональними програмами	
2010	13757	993		12764
2011	578340	519182,7		59157,68
2012	31178	4000	27178	
2013	31388			31388
2014	25706	636		25069,9
2015	64174			64174
2010–2015	744543	524812	27178	192554
у % до усього	100,0	70,5	3,7	25,9

і регіональну програму виробництва сільгосптехніки через недостатні обсяги їх фінансування і недосконалий порядок розподілу коштів.

Детальні дослідження щодо придбання сільськогосподарської техніки сільськогосподарськими підприємствами Київської області свідчать, що за п'ятирічний період найбільше було придбано зернозбиральних комбайнів – 434 одиниці на суму 530585 тис.грн, ґрунтообробної техніки – 339 од. на суму 27167 тис.грн, тракторів – 212 од. на суму – 47560 тис.грн та іншої техніки – 245 од. на суму 30537 тис.грн. Найменше аграрії Київщини купували поливної техніки – 2 одиниці, кормозбиральних комбайнів – 6 од. та обладнань для птахівництва – 8 од., що пов'язано зі специфікою виробництва продукції.

Щодо купівлі іноземної техніки, то сільськогосподарські товаровиробники за 2010–2015рр. придбали 1266 од.техніки, з них – 988 од. нової техніки на суму 783391 тис.грн. та 278 од. вживаної, на суму – 154312 тис.грн. Найбільше аграрії купували трактори – 357 одиниць, з них 269 од. – нові, та 88 од. – вживані. Також за даний період було придбано 158 шт. посівної техніки, 148 шт. зернозбиральних комбайнів, 136 шт. ґрунтообробної техніки та 183 одиниці іншої техніки.

Зазначимо, що у економічно розвинених країнах Західної Європи та Америки торгівля вживаною технікою є загальноприйнятою практикою. Понад 50% механізованих польових робіт фермерські господарства США, Німеччини, Великобританії, Франції та інших країн виконують тракторами придбаними на вторинному ринку сільськогосподарської техніки. Наприклад, у США у 90 роках минулого століття на 1 проданий новий трактор припадало 3–4 таких, що вже деякий час були в експлуатації у інших землевласників.

Продаж вживаної техніки у цих країнах обумовлений укрупненням розмірів землекористувань виробників сільськогосподарської продукції, яке супроводжується переорієнтацією технологій виробництва у рослинництві і на використання енергонасичених тракторів, самохідних машин для внесення добрив, засобів боротьби з шкідниками і хворобами рослин, збирання урожаю сільськогосподарських культур. Це стосується, в першу чергу, таких країн як США, Канада, Австралія та найбільш розвинених в аграрному відношенні країн Західної Європи. Тут морально застарілі для таких підприємств технічні засоби поступово замінюються більш новою досконалою високопродуктивною технікою і надходять на вторинний ринок, де їх купують фермери з дрібними землеволодіннями. Україна ж в цій сфері все ще знаходиться далеко позаду, що означає незадовільне технічне забезпечення сільгоспвиробників та серйозні втрачені вигоди для сільськогосподарського виробництва [4].

Таким чином, проблема відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств України та окремих її регіонів потребує відповідних організаційно-економічних заходів, втілення яких сприятиме зростанню аграрного виробництва та зміцненню продовольчої безпеки країни.

Висновки

Нинішній стан техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарських підприємств в більшості випадків не відповідає сучасним вимогам відтворення їх ресурсно-технічного потенціалу. Хоча в останні роки спостерігаються тенденції щодо збільшення наявності машин та обладнання в сільськогосподарських підпри-

емствах, однак рівень їх оновлення залишається низьким. У вирішенні даної проблеми вагому роль відіграє забезпечення ефективного функціонування ринку сільськогосподарської техніки, який має забезпечувати агровиробників засобами механізації як вітчизняного, так і іноземного виробництва. Щодо останньої, то залежно від фінансового стану господарюючих суб'єктів їх техніко-технологічне забезпечення може відбуватися як шляхом купівлі нової техніки, так і придбання вживаної на вторинному її ринку. Отже, проблеми відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств є надзвичайно багатоплановими. Тому, вирішуватись вони повинні системно, щоб охопити всі аспекти техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарських підприємств і сприяти тим самим нормальному функціонуванню агро-

промислового комплексу країни в цілому і її окремих регіонів зокрема.

Список використаних джерел

1. Білоусько Я.К.. Відтворення і оновлення машино-тракторного парку аграрної сфери./ Я.К. Білоусько// Агроінком.-2013.-№1-3. С.52-55
2. <http://posibniki.com.ua/post-dvi-alternativni-kupivlya-novoio-chi-potrimanoio-tehniki-privbannya-tehniki-abo-ioio-orenda>].
3. Пархуль М.Р. Переваги і недоліки придбання уживаної сільськогосподарської техніки/ М.Р. Пархуль // [Електронний ресурс] Режим доступу http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/69411.doc.htm
4. Іванишин В.В. Перспективи розвитку ринку вторинної техніки в Україні / В.В. Іванишин // [Електронний ресурс] // www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=1508

УДК: 338.432:631.1

З.М. ТИТЕНКО,
к.е.н., асистент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів та природокористування України
Л.М. СТЕПАСЮК,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І.Н. Романенка
Національного університету біоресурсів та природокористування України

Тенденції розвитку органічного землеробства в Україні в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни

В статті розглянуто тенденції розвитку ринку органічної продукції та рівень її споживання в Україні та в розвинутих країнах світу. Здійснено аналіз розвитку органічного сільського господарства, досліджено динаміку площ України, які зайняті під органічним виробництвом.

Ключові слова: органічне виробництво, розвиток, динаміка, споживання, екологізація.

З.Н. ТИТЕНКО,
к.э.н., ассистент кафедры финансов
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины
Л.М. СТЕПАСЮК,
к.э.н., доцент кафедры экономики предприятия им. проф. И.Н. Романенко
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Тенденции развития органического земледелия в Украине в контексте обеспечения продовольственной безопасности страны

В статье рассмотрены тенденции развития рынка органической продукции и уровень ее потребления в Украине и в развитых странах мира. Осуществлен анализ развития органического сельского хозяйства, исследована динамика площадей Украины, занятых под органическим производством.

Ключевые слова: органическое производство, развитие, динамика, потребление, экологизация.